

УДК 638.23

© 2011 ¹О. З. Злотін, ²Н. В. Ісиченко

¹Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди
²ННЦ «ІЕКВМ», відділ шовківництва та технічної ентомології

ВИКОРИСТАННЯ БІОСТИМУЛЯТОРІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЖИТТЄЗДАТНОСТІ ГУСЕНИЦЬ ШОВКОВИЧНОГО ШОВКОПРЯДА МОЛОДШИХ ВІКІВ НА ВИГОДІВЛЯХ

Висвітлено результати використання біостимуляторів для підвищення життєздатності гусениць шовковичного шовкопряда молодших віків на вигодівлях. Встановлено, що застосування біостимуляторів «Байкал ЕМ-ІV» за новою методикою та хлорнокислого амонію (ХКА) за класичною методикою дає змогу підвищити життєздатність особин у середньому на 3 %.

Аналіз літературних джерел [1, 2] свідчить про високу смертність гусениць молодших віків (І–ІІІ) на промислових вигодівлях у популяціях шовковичного шовкопряда. У зв'язку з дрібними розмірами гусениць, питання підвищення життєздатності особин молодших віків залишалося поза увагою. В Японії проблему зменшення відпаду вирішили, запропонувавши централізовані вигодівлі гусениць молодших віків у шовківницьких фермах, де створені оптимальні умови їх вирощування [3], але цей спосіб, розрахований на великі господарства. Перспективним для вирішення цього питання є використання мікробіологічних біостимуляторів, а також препаратів активації ферментних систем травного тракту у гусениць молодших віків для підвищення життєздатності (збереженості). Такий підхід приваблює тим, що витрати біостимуляторів для гусениць молодших віків незначні і практично не потребують додаткових затрат, а у випадку успіху дають змогу отримати потенційно більш життєздатних гусениць старших віків та додатковий врожай коконів. До наших досліджень такий підхід з літературних джерел нам невідомий.

Метою наших досліджень було вивчення вікової диференціації життєздатності гусениць шовковичного шовкопряда на промислових вигодівлях при застосуванні біостимуляторів у особин молодших віків.

Матеріали і методи. Дослідження проводили на породах Б-2 поліпшена (Б-2 пол.) та Мерефа 6 (Мер. 6) за такими варіантами:

Варіант А. Б-2пол. — контроль (без підгодівлі).

Варіант Б. Б-2пол. — підгодівля гусениць у І–V віках 1 раз на вік у першу годівлю після линяння біостимулятором «Байкал ЕМ-ІV» концентрацією 0,5 % (за новою методикою) [4].

Варіант В. Б-2пол. — підгодівля гусениць у І–ІІІ віках 1 раз на вік, а у ІV–V за класичною методикою Аміносолом концентрацією 2 %;

Варіант Г. Б-2пол. — підгодівля гусениць у І–ІІІ віках 1 раз на вік, а у ІV–V за класичною методикою хлорнокислим амонієм (ХКА) в концентрації 0,01 %.

Варіант Д. Б-2пол. — підгодівля гусениць І–ІІІ віків один раз за вік, ІV–V – за класичною методикою «Байкал ЕМ-ІV».

Варіант Е. Мерефа 6 — контроль (без підгодівлі).

Варіант Ж. Мерефа 6 — підгодівля гусениць у I–V віках 1 раз на вік у першу годівлю після линяння «Байкал ЕМ-IV» концентрацією 0,5 %.

Варіант З. Мерефа 6 — підгодівля гусениць у I–III віках 1 раз на вік, а в IV–V за класичною методикою Аміносолом концентрацією 2 %.

Варіант К. Мерефа 6 — підгодівля гусениць у I–III віках 1 раз на вік, а в IV–V за класичною методикою ХКА концентрацією 0,01 %.

Варіант Л. Мерефа 6 — підгодівля гусениць I–III віках один раз за вік, IV–V – за класичною методикою «Байкал ЕМ-IV» концентрацією 0,5 % (за новою методикою).

Усі дослідження проводили у триразовому повторі по 50 мг гусениць-«мурашів».

У контролі гусениць вигодували згідно загальноприйнятими в Україні правилами [5], а у варіантах з підгодівлею — листям, змоченим розчином біостимулятора (120 мл розчину на 1 кг листя з пагонами).

Враховували такі показники: життєздатність гусениць у кожному віці, %; урожай коконів з 1 г гусениць, кг; сортові коconi, %; коconi-«глухарі», %.

Облік показників проводили за загальноприйнятими в шовківництві методиками [1, 2, 6]. Статистичну обробку результатів досліджень здійснювали за [6, 7].

Результати дослідження. Дослідженнями встановлено, що перша хвиля загибелі гусениць відбувається при їх линянні з першого на другий вік, друга – при линянні з четвертого на п'ятий вік і остання — при завиванні коконів (табл. 1).

1. Вплив підгодівлі гусениць шовковичного шовкопряда I–V віків біостимуляторами на їх життєздатність

Порода	Варіант	Життєздатність гусениць після линяння, %					загальна життєздатність гусениць, %
		I вік	II вік	III вік	IV вік	V вік	
Б-2 пол.	А	100±0,00	97,64±0,45	97,64±0,45	94,81±1,25	91,08±0,70	77,69±1,46
	Б	100±0,00	98,95±0,26	97,90±0,26	96,85±0,46	94,23±0,26	83,46±0,45 ¹⁾
	В	100±0,00	98,16±0,69	97,37±0,95	96,07±0,78	93,44±0,26	81,62±0,95
	Г	100±0,00	97,90±0,69	96,59±0,53	96,03±0,91	91,96±2,24	79,53±1,64
	Д	100±0,00	98,16±0,52	98,16±0,52	96,85±0,78	93,70±0,78	81,10±1,20
Мерефа 6	Е	100±0,00	95,13±0,92	93,84±0,88	93,33±1,02	90,25±1,12	78,46±1,02
	Ж	100±0,00	96,15±0,44	96,15±0,44	95,89±0,51	92,82±0,92	83,03±0,45 ¹⁾
	З	100±0,00	97,17±0,51	97,17±0,51	97,17±0,51	96,92±0,44	83,33±1,12 ¹⁾
	К	100±0,00	97,69±0,44	96,92±0,44	96,66±0,68	93,59±0,26	81,28±0,51
	Л	100±0,00	97,17±0,26	96,92±0,44	95,89±0,67	92,85±0,67	81,53±0,89

¹⁾ p < 0,05.

Під час линяння з першого на другий вік життєздатність гусениць породи Б-2 пол. знижується в межах 1–2 % в усіх варіантах з підгодівлею біостимуляторами, в контролі цей показник вищий і становить 2,36 %. У породи Мерефа 6 у дослідних варіантах життєздатність гусениць зменшується на 2–3%, лише в контролі цей показник становить 4,87 %.

Аналогічна картина простежується і при линянні гусениць з четвертого на п'ятий вік: у породи Б-2 пол. найменшу загибель гусениць визначено у варіантах з підгодівлею біостимулятором «Байкал ЕМ-IV» за новою методикою (2,62%) та ХКА — підгодівля

гусениць I–III віків один раз за вік, IV–V — за класичною методикою (2,63 %). У породі Мерефа 6 найменша загибель спостерігалась і у варіанті з підгодівлею гусениць I–III віків один раз за вік, IV–V — за класичною методикою ХКА і зменшилась лише на 0,25 %.

В кінцевому результаті найкращими показниками за життєздатністю гусениць у породі Б-2 пол. (табл. 2) вирізнявся варіант з підгодівлею біостимулятором «Байкал ЕМ-IV» за новою методикою. Життєздатність становила 83,46 %, що на 5,77 % ($p < 0,05$) вище за контроль. У цьому ж варіанті відмічено найвище підвищення урожаю коконів — на 0,43 кг ($p < 0,01$).

2. Вплив підгодівлі гусениць I–V віків біостимуляторами на основні біологічні показники шовковичного шовкопряда

Порода	Варіант	Життєздатність гусениць, %	Урожай коконів з 1 г гусениць, кг	Середня маса кокона, г	Сортові кокони, %
Б-2 пол.	А	77,69±1,46	2,86±0,07	1,60±0,03	83,22±0,51
	Б	83,46±0,45 ¹⁾	3,29±0,05 ²⁾	1,66±0,04	89,57±0,68 ²⁾
	В	81,62±0,95	3,22±0,05 ¹⁾	1,66±0,01	86,06±1,05
	Г	79,53±1,64	3,08±0,04 ¹⁾	1,64±0,01	88,30±1,42 ¹⁾
	Д	81,10±1,20	3,19±0,04 ¹⁾	1,65±0,01	87,58±1,82
Мерефа 6	Е	78,46±1,02	3,14±0,05	1,73±0,03	85,20±1,63
	Ж	83,03±0,45 ¹⁾	3,39±0,06 ¹⁾	1,75±0,01	88,93±2,15
	З	83,33±1,12 ¹⁾	3,46±0,03 ²⁾	1,74±0,01	86,03±0,92
	К	81,28±0,51	3,21±0,03	1,74±0,01	89,52±1,48
	Л	81,53±0,89	3,38±0,08 ¹⁾	1,72±0,02	87,86±1,48

¹⁾ $p < 0,05$; ²⁾ $p < 0,01$.

У породі Мерефа 6 найкращі показники життєздатності гусениць та урожаю коконів відмічено у варіантах з підгодівлею біостимуляторами «Байкал ЕМ-IV» за новою методикою і хлорнокислим амонієм. У першому варіанті життєздатність гусениць підвищилась на 4,57 % ($p < 0,05$), урожай коконів — на 0,25 кг ($p < 0,05$), у другому — на 4,87 % ($p < 0,05$) та 0,32 кг ($p < 0,01$), відповідно.

Висновок. Застосування біостимуляторів «Байкал ЕМ-IV» за новою методикою та хлорнокислого амонію за класичною методикою дає змогу підвищити життєздатність гусениць шовковичного шовкопряда молодших віків на 3 %.

Бібліографічний список: 1. Злотин А. З. Техническая энтомология / А. З. Злотин. — К.: Наук. думка, 1989. — 183 с. 2. Шовківництво: Книга для студентів біологічних і сільськогосподарських спеціальностей вузів, викладачів біології шкіл та агрономів-шовківників / В. О. Головка [та ін.]. — Х.: РВП «Оригінал», 1998. — 416 с. 3. Злотин А. З. Словарь-справочник по шелководству / А. З. Злотин, И. Г. Плугару. — Кишинев: Штиинца. — 1989. — 223 с. 4. Патент на корисну модель № 33369 UA Україна, МПК А01К 67/00. Спосіб підвищення життєздатності комах / О. З. Злотин, Н. В. Ісиченко. — № u 2007 14787; заявл. 26.12.2007; опубл. 25.06.2008, Бюл. № 12. — 4 с. 5. Головка В. А. Система мероприятий по оптимизации технологических процессов разведения тутового шелкопряда, профилактике и борьбе с болезнями. Методические рекомендации / В. А. Головка, А. З. Злотин, И. А. Кириченко. — Харьков, 1992. — 57 с. 6. Лакин Г. Ф. Биометрия / Г. Ф. Лакин // Учеб. пособ. для биол. спец. вузов. — М.: Высш. шк., 1990. —

---

352 с. 7. Урбах Э. И. Статистика для биологов и медиков / Э. И. Урбах. — М.: Медгиз, 1963. — 386 с.

UDC 638.23

Zlotin O. Z. , Isichenko N. V. Use of biostimulants for increase of viability of *Bombyx mori* junior larvae during rearing // The Bulletin of Kharkiv National Agrarian University. Series «Phytopathology and Entomology». — 2011. — № 9 — P. 82–85.

Results of biostimulants use for increase of viability of larvae of *Bombyx mori* of junior ages during rearing are presented. Application of "Baykal EM-IV" after new method and perchlorate an ammonium (КНКА) after classic method brings to increase of larvae viability averagely on 3 %.

Tab. 2. Bibl. 7.